

LIETUVOS RESPUBLIKOS KONKURENCIJOS TARYBA

LIETUVOS RESPUBLIKOS MAŽMENINĖS PREKYBOS ĮMONIŲ NESĄŽININGŲ VEIKSMŲ DRAUDIMO ĮSTATYMO STEBĖSENOS PAŽYMA

2016 m. vasario 25 d. Nr. 8D-1
Vilnius

Įžanga

(1) Lietuvos Respublikos konkurencijos taryba, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos mažmeninės prekybos įmonių nesąžiningų veiksmų draudimo įstatymo¹ (toliau taip pat – MPĮNVDĮ, Įstatymas) 4 straipsnio 1 dalimi, vykdo šio įstatymo kontrolę. Vadovaudamasi Įstatymo 14 straipsniu, Konkurencijos taryba atlieka Įstatymo stebėseną ir nuo 2011 metų kiekvienais metais iki kovo 1 dienos teikia Lietuvos Respublikos Vyriausybei metinę šio įstatymo stebėsenos pažymą, kurioje nurodomi priimant šį Įstatymą siekti tikslai, priėmus Įstatymą pasiekti tikslai, neigiamos pasekmės (jei tokių buvo) ir, esant būtinybei, – pasiūlymai dėl šio Įstatymo tobulinimo arba išvada, kad tokios būtinybės nėra. Mažmeninės prekybos įmonių nesąžiningų veiksmų draudimo įstatymo stebėsenos pažymos buvo pateiktos 2011 m.², 2012 m.³, 2013 m.⁴, 2014 m.⁵, 2015 m.⁶ Vykdomos stebėsenos laikotarpis apima vienerius kalendorinius metus, tai yra 2015 metus.

(2) Stebėsenos pažymoje pateikiama apibendrinta MPĮNVDĮ stebėsenos informacija, kuri nereiškia individualios situacijos vertinimo. Stebėsenos pažyma iš esmės yra informacinio pobūdžio dokumentas, kuriame pateikiami teiginiai ir išvados neapriboja Konkurencijos tarybos atliekant tyrimus dėl galimų Įstatymo ir Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo pažeidimų.

I. Mažmeninės prekybos įmonių nesąžiningų veiksmų draudimo įstatymu siekti tikslai

(3) MPĮNVDĮ 1 straipsnis nurodo, kad šiuo įstatymu siekiama riboti didelę rinkos galią turinčių mažmeninės prekybos įmonių (toliau taip pat – didieji prekybos tinklai, MPĮ) rinkos galios panaudojimą bei užtikrinti tiekėjų ir didelę rinkos galią turinčių mažmeninės prekybos įmonių interesų pusiausvyrą. Kaip nurodoma Įstatymo projekto aiškinamajame rašte⁷, dėl nesąžiningo rinkos galios panaudojimo nepagrįstai pablogėja tiekėjų padėtis, o tai mažina šalies bendrą gamybos konkurencingumą. Be to, didelės rinkos galios neturinčios mažmeninės prekybos įmonės, negalėdamos užsitikrinti panašių tiekimo sąlygų, negali konkuruoti ir yra priverstos trauktis iš rinkos. Didelę rinkos galią turinčios mažmeninės prekybos įmonės gali primesti nesąžiningas sąlygas tiekėjams. Siekiant apriboti didžiųjų prekybos tinklų rinkos galios panaudojimą, Įstatymo 3 straipsnyje yra pateiktas baigtinis draudžiamų nesąžiningų veiksmų sąrašas tiekėjų atžvilgiu.

(4) MPĮNVDĮ taikomas mažmenine prekyba Lietuvoje besiverčiančioms didelę rinkos galią turinčioms įmonėms. Įstatymo 2 straipsnio 1 dalyje didelę rinkos galią turinti

¹ Prieiga per: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.2E0162CE3FB9/bbAdnBWpiP>.

² Prieiga per: http://kt.gov.lt/mp/pazymos/pazyma_2011-03-01.pdf.

³ Prieiga per: http://kt.gov.lt/mp/pazymos/pazyma_2012-03-05.pdf.

⁴ Prieiga per: http://kt.gov.lt/mp/pazymos/pazyma_2013-02-28.pdf.

⁵ Prieiga per: http://kt.gov.lt/mp/pazymos/pazyma_2014-03-03.pdf.

⁶ Prieiga per: http://kt.gov.lt/mp/pazymos/pazyma_2015-03-02.pdf.

⁷ Prieiga per: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=352204&p_query=&p_tr2=2.

mažmeninės prekybos įmonė apibrėžiama kaip ūkio subjektas, besiverčiantis mažmenine prekyba nespecializuotose parduotuvėse, kuriose vyrauja maistas, gėrimai ir tabakas, ir vienas arba kartu su tokia pat prekyba besiverčiančiais su juo susijusiais ūkio subjektais atitinkantis parduotuvių skaičiaus ir ploto bei bendrųjų pajamų rodiklius:

(a) iš visų Lietuvos Respublikoje valdomų parduotuvių bent 20 parduotuvių yra ne mažesnio kaip 400 m² prekybos ploto; ir

(b) bendrosios pajamos paskutiniaisiais finansiniais metais yra didesnės negu 115 848 008 eurų. Jeigu mažmeninės prekybos įmonė yra užsienio valstybės ūkio subjektas, bendrosios pajamos būtų skaičiuojamos kaip pajamų, gautų Lietuvos Respublikoje, suma.

(5) Stebėsenos laikotarpiu Lietuvoje mažmeninės prekybos įmonių, turinčių didelę rinkos galią, kriterijus atitinka 4 mažmeninės prekybos įmonės: MAXIMA LT, UAB, uždaroji akcinė bendrovė „PALINK“ (toliau – UAB „PALINK“), uždaroji akcinė bendrovė „RIMI LIETUVA“ (toliau – UAB „RIMI LIETUVA“) bei uždaroji akcinė bendrovė „NORFOS MAŽMENA“ (toliau – UAB „NORFOS MAŽMENA“).

(6) Pagal MPĮNVDĮ 2 straipsnio 3 dalį tiekėjas yra suprantamas kaip maisto prekių ir gėrimų tiekėjas, t. y. asmuo, pagal didmeninio pirkimo-pardavimo sutartį parduodantis mažmeninės prekybos įmonei maisto prekes ir (ar) gėrimus, skirtus parduoti vartotojui.

(7) Atsižvelgiant į tai, laikytina, kad stebėsenos laikotarpiu Įstatymas reguliavo 4 didžiųjų prekybos tinklų veiksmus maisto prekių ir gėrimų tiekėjų atžvilgiu.

II. Konkurencijos tarybos veiksmai, įgyvendinant Mažmeninės prekybos įmonių nesažiningų veiksmų draudimo įstatymo kontrolę ir stebėseną

2.1. Tyrimas dėl Įstatymo reikalavimų pažeidimo

(8) 2015 m. Konkurencijos taryba savo iniciatyva pradėjo ir atliko tyrimą dėl UAB „RIMI LIETUVA“ veiksmų atitikties MPĮNVDĮ 3 straipsnio reikalavimams⁸.

(9) Tyrimas pradėtas turint pagrindą įtarti, kad UAB „RIMI LIETUVA“, kaip didelę rinkos galią turinti mažmeninės prekybos įmonė, galimai atliko nesažiningus veiksmus, kurie draudžiami MPĮNVDĮ 3 straipsniu.

(10) Pagal Mažmeninės prekybos įmonių nesažiningų veiksmų draudimo įstatymo 3 straipsnio 1 dalies 8 punktą, draudžiama didelę rinkos galią turinčiai mažmeninės prekybos įmonei nustatyti reikalavimą tiekėjui tiesiogiai ar netiesiogiai apmokėti dalį mažmeninės prekybos įmonės arba kartu su šia įmone vykdomo pardavimo skatinimo išlaidų ar kitokiu būdu už jas atlyginti, išskyrus atvejus, kai yra mažmeninės prekybos įmonės ir tiekėjo rašytinis susitarimas dėl apmokamų išlaidų dydžio ir numatomų taikyti pardavimo skatinimo veiksmų.

(11) Įvertinusi atlikto tyrimo išvadas Konkurencijos taryba pripažino, kad UAB „RIMI LIETUVA“ pažeidė MPĮNVDĮ 3 straipsnio 1 dalies 8 punkto reikalavimus, kadangi į 2010-2015 m. su tiekėjais sudarytas sutartis įtraukė nuostatas, kurios neteisėtai įpareigojo tiekėjus iš anksto paskirti ir iki metų pabaigos sumokėti pardavimo skatinimo biudžetą, atlyginti už prekių pardavimo skatinimą, o mažmeninės prekybos įmonei suteikė teisę savo nuožiūra perskirstyti pardavimo skatinimo biudžetą bei reikalauti mokėti ankstesnių metų dydžio biudžetą nesutarus dėl naujų sąlygų.

(12) Konkurencijos taryba konstatavo, kad sutarčių nuostatos, įpareigojančios tiekėją bet kuriuo atveju, netgi neišnaudojus marketingo biudžeto pardavimo skatinimo veiksmų taikymui, jį sumokėti iki metų pabaigos neatitinka MPĮNVDĮ 3 straipsnio 1 dalies 8 punkto reikalavimų. Nustatyta ir tai, kad nepriklausomai nuo to, ar tiekėjai dalyvauja pardavimo skatinimo veiksmuose ar ne, jie privalo sumokėti atitinkamą pardavimo skatinimo biudžeto sumą, nors galėtų atitinkamas lėšas panaudoti savo nuožiūra ūkinėje veikloje. Konkurencijos tarybos vertinimu, sutarčių nuostata

⁸ Konkurencijos tarybos 2015 m. rugsėjo 18 d. nutarimas Nr. 1S-97/2015 „Dėl UAB „RIMI LIETUVA“ veiksmų atitikties Lietuvos Respublikos mažmeninės prekybos įmonių nesažiningų veiksmų draudimo įstatymo 3 straipsnio reikalavimams“ (prieiga per: http://kt.gov.lt/index.php?show=nut_view&nut_id=1641).

įtvirtinanti vienašališką UAB „RIMI LIETUVA“ teisę savo nuožiūra perskirstyti pardavimo skatinimo biudžeto sumas neatitinka MPĮNVDĮ 3 straipsnio 1 dalies 8 punkto sąlygų, nes nėra numatomas skatinimo veiksmų apmokėjimas, dėl jo bet kada gali nuspręsti UAB „RIMI LIETUVA“. Anot Konkurencijos tarybos, pardavimo skatinimo biudžetas turėtų priklausyti nuo abiejų šalių valios ir susitarimo, todėl ne visada gali būti kitiems metams numatomas toks pat. Konkurencijos taryba padarė išvadą, kad sutarčių nuostatos neatitinka ir MPĮNVDĮ išlygos sąlygos, kad dėl skatinimo veiksmų ir išlaidų turi būti sudarytas rašytinis tiekėjo ir mažmeninės prekybos įmonės susitarimas.

(13) Konkurencijos tarybos vertinimu, tokios, su mažmeninės prekybos įmonėmis pasirašytos sutarties standartinės nuostatos varžė tiekėjų galimybes laisvai veikti rinkoje – ribojo tiekėjų galimybes pasirinkti jiems naudingiausias prekių pardavimo skatinimo būdus.

(14) Konkurencijos taryba įpareigojo UAB „RIMI LIETUVA“ nesąžiningus veiksmus nutraukti bei skyrė 73 000 eurų baudą. UAB „RIMI LIETUVA“ Konkurencijos tarybos nutarimą apskundė teismui.

2.2. Apklaustos metu gautų duomenų analizė ir apibendrinimas

(15) Konkurencijos taryba, siekdama visapusiškai įvertinti didžiųjų prekybos tinklų ir maisto prekių ir gėrimų tiekėjų santykius, raštu apklausė MPI bei jų tiekėjus.

(16) Klausimai buvo pateikti 116 tiekėjų bei 4 didiesiems prekybos tinklams. Tiekėjų buvo teiraujama dėl jų padėties santykiuose su didžiaisiais prekybos tinklais pasikeitimų, Konkurencijos tarybos 2015 m. sprendimo dėl UAB „RIMI LIETUVA“ veiksmų atitikties MPĮNVDĮ 3 straipsnio reikalavimams įtakos tiekėjų ir MPI santykiams, MPI veiksmų, kurie tiekėjų nuomone, blogina jų padėtį, o taip pat dėl teigiamų ar neigiamų MPĮNVDĮ įgyvendinimo pasekmių. MPI buvo teiraujama, kokie MPI veiksmai atliekami siekiant užtikrinti didžiųjų prekybos tinklų ir tiekėjų interesų pusiausvyrą. Taip pat siekta išsiaiškinti MPI nuomonę dėl MPĮNVDĮ įgyvendinimo pasekmių. Tiek tiekėjų, tiek ir MPI buvo klausiama ir dėl pasiūlymų MPĮNVDĮ tobulinimui.

(17) Iš 116 apklaustų tiekėjų į Konkurencijos tarybos paklausimą atsakė 84 respondentai. 4 iš jų nurodė, kad sutarčių su MPI nepasirašė. Todėl buvo vertinami 80 iš 112 tiekėjų atsakymai, t. y. 71,4 proc. bendro apklaustųjų skaičiaus. Visos apklaustos MPI atsakymus pateikė.

Dėl padėties įgyvendinus MPĮNVDĮ

(18) Tiekėjų buvo prašoma pateikti savo nuomonę dėl jų padėties pasikeitimo įgyvendinus MPĮNVDĮ. Informaciją apie padėties pokyčius arba pokyčių nebuvimą pateikė apie 94 proc. Konkurencijos tarybai atsakymus pateikusių tiekėjų (75 iš 80 atsakiusiųjų). Likusieji 5 (iš 80 atsakiusiųjų) apie savo padėtį dėl Įstatymo įgyvendinimo nepateikė nuomonės.

(19) Dauguma tiekėjų – 73 proc. (58 iš 80 atsakiusiųjų) – nurodė, kad jų padėtis po MPĮNVDĮ įgyvendinimo nepasikeitė (1 pav.). Dalis pasisakiusiųjų tiekėjų pažymėjo, kad tokią padėtį lėmė tai, kad pokyčiai įvyko anksčiau (pavyzdžiui, neliko didžiųjų prekybos tinklų plėtros ar prekių įvedimo mokesčių). Kai kurie tiekėjai nurodė, kad pokyčiai nepriklauso nuo MPĮNVDĮ kontrolės, o juos sąlygoja produktų paklausa ir kainos pasaulinėse rinkose. Taip pat buvo ir vienas tiekėjas, kuris nurodė, kad nepastebėjo tiesioginės MPĮNVDĮ įtakos bendrovės, kaip tiekėjo, padėčiai.

(20) Tiekėjai, be kita ko, pateikė nuomonę ir apie nuolaidų pokyčius bei MPI veiksmus, kurie, tiekėjų nuomone, blogina jų padėtį.

(21) Apie 44 proc. tiekėjų (35 iš 80 atsakiusiųjų) nurodė, kad nuolaidos padidėjo ir tiek pat atsakiusiųjų pažymėjo, kad nuolaidų dydis nesikeitė. Tiekėjai paaiškino, kad padidėjo nuolaidos marketingo biudžetui, apyvartos nuolaida, mėnesio apyvartos nuolaida, logistikos nuolaidos. Mažesnioji dalis – apie 6 proc. – (5 iš 80 atsakiusiųjų) tiekėjų nurodė, kad nuolaidos sumažėjo, pavyzdžiui, reklaminėms akcijoms skirta dalis nuo apyvartos. Apie 9 proc. tiekėjų (7 iš 80

atsakiusių) nuomone, nuolaidos kito įvairiai: kai kurios – didėjo, o kitos – mažėjo priklausomai nuo apyvartos, derybų.

(22) Kaip nurodė dauguma – 59 proc. (47 iš 80 atsakiusių) – tiekėjų, padėtis dėl MPI veiksmų nesikeičia. Vienas iš atsakiusių tiekėjų nurodė, kad MPI turi didelę prekių tiekėjų pasiūlą ir dėl to gali pasirinkti tiekėją, kuris siūlo prekes mažesnėmis kainomis. Taip pat vienas iš tiekėjų nurodė, kad jo padėtis nepasikeitė, kadangi MPI NVDI uždrausti mokesčiai buvo pakeisti kitais šiuo Įstatymu neuždraustais mokesčiais, pavyzdžiui, prekių įvedimo mokesčiai pakeistas vienkartinio rinkodaros sutartimi numatyto mokesčiu.

(23) Be to, didelė dalis – 40 proc. (32 iš 80 atsakiusių) – tiekėjų nurodė, kad vis tik tiekėjų padėtis dėl MPI veiksmų yra bloginama, nes: didinamos prekių kainos mažmeninėje prekyboje; didelė baudų įvairovė (skaičius) ir neadekvatūs jų dydžiai; dideli delspinigiai, netesybos. Vienas iš tiekėjų nurodė, kad pastaruoju metu ryškėja tendencija, kuomet MPI baudas naudoja kaip spaudimo priemonę darydama poveikį priverstiniam sutarties sąlygų pakeitimui. Tiekėjų taip pat netenkina prekių tiekimo terminai ir kiekiai ar pernelyg ilgi atsiskaitymo už prekes terminai; įvairūs MPI taikomi mokesčiai: apyvartos, logistikos (kuris skaičiuojamas nuo tiekiamo produkto kainos, bet ne nuo paskirstyto prekių kiekio iš centrinių sandėlių į parduotuves)⁹; euro padėklų ir apyvartinės taros nurašymai; fiksuoto dydžio marketingo biudžetas. Taip pat tiekėjai nurodo, kad jų padėtis MPI veiksmų kontekste pablogėjo dėl papildomų mokesčių už: reklamos paslaugas, dėžių administravimą, taros aptarnavimą. Kitas tiekėjas neigiamai vertina nuolaidų didinimą, teigdamas, kad MPI neatlieka jokių savarankiškų veiksmų ir nededa pastangų prekių pardavimų skatinimui. Dėl šių priežasčių, anot tiekėjo, mažėja pastarojo pelnas, tiekėjas priverstas atsisakyti inovacijų diegimo, modernizavimo. Kitas tiekėjas kaip trūkumą įvardino ir tai, kad produkcija nėra prekiaujama visose tinklo parduotuvėse. Be to, jis nurodė, kad retai vyksta prekių asortimento peržiūros, didinamas prekių akcijų skaičius ir ilginamas jų periodas, reikalaujama kompensuoti akcijų metu patiriamus nuostolius.

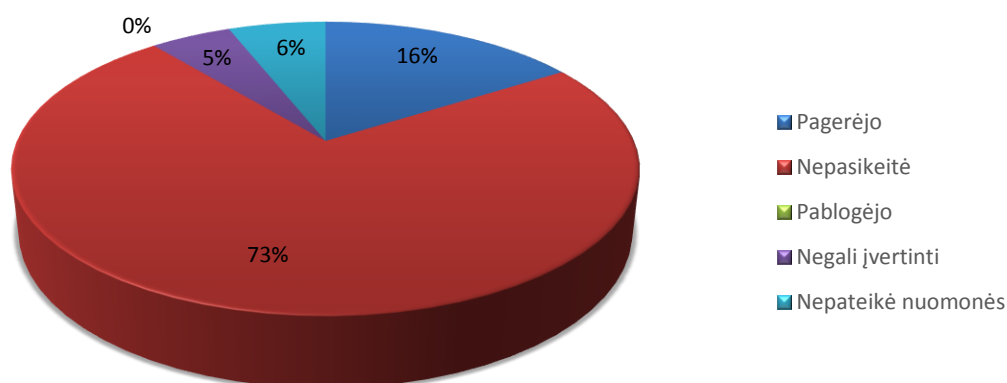
(24) Daugumos – apie 61 proc. (49 iš 80 atsakiusių) – tiekėjų nuomone, jų padėtis nepasikeitė ir dėl stebėsenos, kuri vykdoma pagal MPI NVDI (2 pav.). Detalizuodami minėti respondentai nurodė, kad vis dėlto MPI nesidera dėl: marketingo biudžeto, logistikos ir apyvartos nuolaidų; standartinių sąlygų (nebent dėl MPI naudingų sutarties punktų).

(25) Apie MPI NVDI įgyvendinimo poveikį nuomones pateikė ir didieji prekybos tinklai. Dvi MPI nurodė, kad Konkurencijos tarybos MPI NVDI stebėsenai prašoma informacija ir jos apimtis yra papildoma administracinė našta MPI, neadekvati MPI NVDI stebėsenos tikslams.

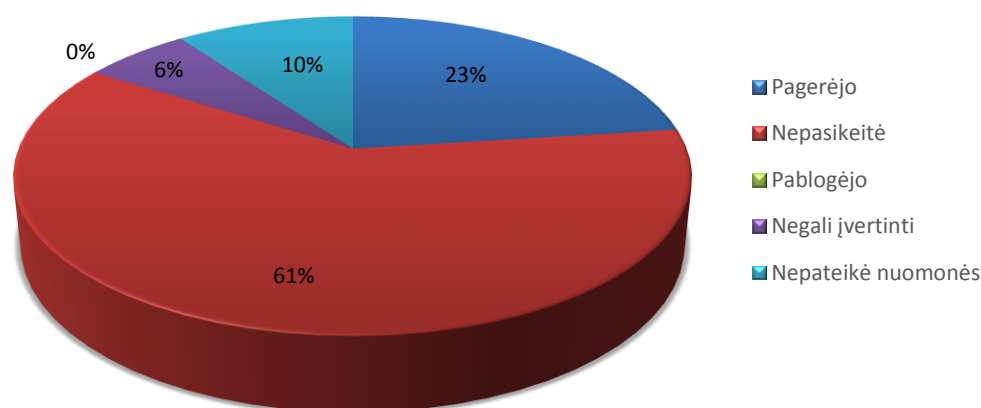
(26) Viena MPI pažymėjo, kad dėl MPI NVDI ribojama konkurencija, nes kai kuriais atvejais santykiškai su tiekėjais yra pernelyg standartizuoti, o Įstatymas negina MPI, kurios gali nukentėti nuo didelių tiekėjų turimos galios. Panašiai teigė ir kita MPI, nurodydama, kad dėl išankstinių rašytinių susitarimų ribojama MPI ir tiekėjų galimybė operatyviai reaguoti į rinkos pasikeitimus. Minėtos MPI nurodė, kad dėl aukščiau minėtų veiksmų neigiama įtaka daroma vartotojams.

⁹ Anot vieno iš tiekėjų, apyvartos ir logistikos nuolaidos didina galutinę prekės kainą.

1 pav. Tiekėjų padėties pokyčiai dėl Įstatymo įgyvendinimo

2 pav. Tiekėjų padėties pokyčiai dėl Įstatymo stebėsenos

Dėl MPĮNVDĮ įgyvendinimo naudos

(27) Atsakymuose 16 proc. respondentų (13 iš 80 atsakiusių) nurodė, kad jų padėtis pagerėjo (1 pav.)¹⁰. Tokią nuomonę, anot respondentų, sąlygoja tai, kad sutartys tapo skaidresnės, jose nebeliko punktų, kuriems tiekėjai negali daryti įtakos, pavyzdžiui, naujų parduotuvių atidarymo mokesčiai. Sutarčių su MPĮ administravimas, atsakiusių teigimu, tapo paprastesnis, taip pat tapo aiškesni kaštai ir tiekėjų bei prekybininkų išsipareigojimai. Kitas tiekėjas nurodė, kad nebeatiria papildomų neplanuotų išlaidų, t. y. ne tik naujų prekybos centrų atidarymo, bet ir atidarymo po rekonstrukcijų mokesčių, kurie sukeldavo papildomų sąnaudų ir neduodavo grąžos. Šiuo aspektu pasisakė ir kitas tiekėjas nurodydamas, kad buvo sustabdytas MPĮ įvairių mokesčių ir nuolaidų didinimo procesas. Vienas iš tiekėjų nurodė, kad MPĮ nebegrąžina prekių tiekėjui, kurios neatitinka MPĮNVDĮ reikalavimų.

(28) Tiekėjai išreiškė nuomonę ir dėl to, ar vykdoma MPĮNVDĮ stebėseną pagerino tiekėjo padėtį derybose su MPĮ.

¹⁰ Iš minėtų tiekėjų, 3 tiekėjai turi įžvalgas dėl teigiamų pokyčių ateityje.

(29) Apie 23 proc. tiekėjų (18 iš 80 atsakiusių) pažymėjo, kad padėtis dėl vykdomos stebėsenos pagerėjo (2 pav.). Šią nuomonę tiekėjai grindė tuo, kad stebėseną palengvina tiekėjų padėtį derybose, kurios yra paprastesnės, taip pat leidžia turėti tvirtesnes pozicijas derantis su didžiaisiais prekybos tinklais. Be kita ko, prie teigiamų pokyčių įvardinama ir tai, kad santykiai su MPĮ tapo labiau paritetiniai (lygiaverčiai), o MPĮ personalo darbuotojai vengia teikti pasiūlymus reikalavimo forma. Palengvėjo ir pats sutarčių vykdymas.

(30) Vienas tiekėjas teigė, kad vyrauja didesnis prekių asortimentas, tarpusavio pirkimo-pardavimo sutartyse neliko punktų, pažeidžiančių MPĮNVDĮ. Pastarojo nuomone, jei nebūtų vykdoma MPĮNVDĮ įgyvendinimo stebėseną, tiekėjas galimai nebūtų sudaręs sutarčių su kai kuriomis MPĮ, kurios keltų nepagrįstus ar per didelius kainų ar kitokių nuolaidų reikalavimus. Svarbu paminėti, kad dėl MPĮNVDĮ įgyvendinimo stebėsenos, minėtas tiekėjas darė prielaidą, kad gavo papildomų pajamų.

(31) Be kita ko, vienas tiekėjas nurodė teigiamą ankstesnio Konkurencijos tarybos sprendimo poveikį, po kurio, kai kurių MPĮ sutartyse buvo panaikinti visi tiekėjo mokesčiai¹¹.

(32) Taip pat svarbu pastebėti, kad net ir tie respondentai, kurie atsakymuose Konkurencijos tarybai nurodė, kad jų padėtis nesikeitė, vis tik netiesiogiai išskyrė pagerėjimą sąlygojančius veiksnius. Pavyzdžiui, vienas tiekėjas nurodė, kad šiuo metu vykdoma aktyvi Konkurencijos tarybos veikla yra geriausias būdas MPĮNVDĮ tinkamam įgyvendinimui. Kitas tiekėjas išskyrė vieną konkrečią MPĮ, kuri labiau nei kitos siekia abipusio susitarimo. Be kita ko, buvo ir toks tiekėjas, kuris pažymėjo, kad įgavo daugiau žinių ir drąsos diskutuoti su MPĮ apie MPĮNVDĮ pažeidimus.

(33) Vienas tiekėjas pažymėjo, kad jo padėtis dėl MPĮ reikalavimų pagerėjo. Tiekėjui vykdyti prekių tiekimą visoms MPĮ į pirkėjo centrinius sandėlius yra palankiau ir ekonomiškiau, tiekėjui nereikia plėsti transporto parko, taip pat mažesni logistiniai kaštai nei vykdant tiekimą nedideliais kiekiais tiesiogiai į MPĮ prekybos vietas. Tiekimo procedūros ir prekių specifikacijos detalios ir aiškios apibrėžiamos tarpusavio pirkimo-pardavimo sutartyse arba šių sutarčių prieduose.

(34) Tiesioginės apklausos metu tiekėjų buvo teirujamasi ir apie tai, ar buvo keičiamos sutartys, ir jei taip – kokią įtaką tokiems pakeitimams turėjo Konkurencijos tarybos sprendimas dėl UAB „RIMI LIETUVA“ veiksmų atitikties MPĮNVDĮ reikalavimams.

(35) Apie sutarčių pasikeitimą nurodė 41 tiekėjas (iš 80 atsakiusių tiekėjų)¹². Pakeitimus sutartyse įvardinę tiekėjai (40 iš 80 atsakiusių tiekėjų) nurodė, kad pakeitimams sutartyse minėtas sprendimas iš esmės įtakos neturėjo. Vis tik vienas tiekėjas išvelgė teigiamą UAB „RIMI LIETUVA“ sprendimo įtaką, nurodydamas, kad sutartyse su MPĮ nebeliko nuostatų dėl: pardavimo skatinimo biudžeto lėšų perskirstymo UAB „RIMI LIETUVA“ nuožiūra, nesant prekių tiekėjų sutikimo, kadangi dabar abi šalys turi dėl to susitarti raštu. Taip pat jis nurodė teigiamą pokytį dėl UAB „RIMI LIETUVA“ reikalavimo skirti ankstesnių metų pardavimo skatinimo biudžeto sumą kitiems metams, jeigu šalys nesusitarė dėl tokių lėšų skyrimo. Anot tiekėjo, šis sprendimas padėjo išvengti ydingos praktikos tarantis dėl pardavimo skatinimo biudžeto sumų.

Dėl MPĮNVDĮ įgyvendinimo ir stebėsenos žalingumo

(36) Atsakymuose nė vienas respondentas nenurodė, kad jo, kaip tiekėjo padėtis dėl Mažmeninės prekybos įmonių nesąžiningų veiksmų draudimo įstatymo įgyvendinimo ir šio įstatymo stebėsenos pablogėjo.

¹¹ Konkurencijos tarybos 2014 m. sausio 24 d. nutarimas Nr. 1S-11/2014 „Dėl UAB „RIVONA“, UAB „NORFOS MAŽMENA“ veiksmų atitikties Lietuvos Respublikos mažmeninės prekybos įmonių nesąžiningų veiksmų draudimo įstatymo 3 straipsnio reikalavimams“.

¹² Likusieji – 39 tiekėjai – nurodė, kad pasikeitimų sutartyse nebuvo, todėl ir nepasisakė dėl UAB „RIMI LIETUVA“ sprendimo įtakos.

Dėl respondentų pasiūlymų Įstatymo tobulinimui ir kitų pastebėjimų

(37) Vienas iš tiekėjų siūlė MPĮNVDĮ pildyti naujomis nuostatomis. Pastarojo respondento teigimu, nuostatos turėtų:

(a) detaliai paaiškinti, kokios pardavimų skatinimo išlaidos yra tiesioginės, o kokios – netiesioginės;

(b) uždrausti papildomus, su pardavimų skatinimu nesusijusius mokesčius: mėnesinės bei metinės apyvartos, logistikos, taros nusidėvėjimo ir kitas sutartyse įtvirtintas nuolaidas;

(c) uždrausti fiksuotus ir/ar kaupiamuosius marketingo biudžetus, kuriuos teikėjas įsipareigoja išleisti MPĮ atlikdamas pardavimų skatinimo veiksmus¹³.

(38) Kitas tiekėjas siūlė Konkurencijos tarybai surinkti sutartis iš vieno šaltinio – MPĮ, kadangi jos standartinės. Taip pat jis nurodė, kad Konkurencijos taryba turėtų suteikti ilgesnį terminą informacijos pateikimui ir koreguoti pačios informacijos pateikimo laiką (ne metų pabaiga). Jis pažymėjo ir tai, kad netikslinga stebėseną daryti kasmet.

(39) Tam tikrus pasiūlymus pateikė ir didieji prekybos tinklai. Viena MPĮ pažymėjo, kad siekiant tobulinti MPĮNVDĮ, reikia tikslinti draudžiamų atlikti veiksmų formuluotes, pačiuose Įstatymo punktuose paaiškinti pateiktas sąvokas.

(40) Viena MPĮ išreiškė poziciją, kad Konkurencijos taryba teiktų išankstines konsultacijas dėl MPĮNVDĮ taikymo. Taip pat įvardino kitus nepatogumus: stebėsenos atlikimo laikotarpį – metų pabaigą; nepatenkintus Konkurencijos tarybos stebėseną MPĮ suformuotus lūkesčius; perteklinius rašytinius susitarimus tarp MPĮ ir tiekėjų dėl MPĮNVDĮ 3 straipsnio 1 dalies 7, 8, 10 punktų.

2.3. Ūkio subjektų skundai

(41) Pagal Įstatymo 6 straipsnį, inicijuoti tyrimus dėl galimų MPNVDĮ pažeidimų turi teisę asmenys, kurių interesai yra pažeisti, bei tiekėjų interesams atstovaujančios asociacijos. Pažymėtina, kad nei tiekėjai, nei juos atstovaujančios asociacijos nuo MPĮNVDĮ įsigaliojimo 2010 m. balandžio 1 d. nepateikė Konkurencijos tarybai nė vieno pagrįsto skundo dėl galimai padaryto Įstatymo pažeidimo.

III. Priėmus Įstatymą pasiekti tikslai

(42) Kaip nurodo Mažmeninės prekybos įmonių nesažiningų veiksmų draudimo įstatymo 1 straipsnis, Įstatymo tikslas yra riboti didelę rinkos galią turinčių mažmeninės prekybos įmonių rinkos galios panaudojimą ir užtikrinti tiekėjų ir didelę rinkos galią turinčių mažmeninės prekybos įmonių interesų pusiausvyrą.

(43) Konkurencijos taryba, remdamasi vykdytos apklausos duomenimis ir atlikto tyrimo rezultatais negali vienareikšmiškai teigti, kad MPĮNVDĮ tikslas, riboti didelę rinkos galią turinčių mažmeninės prekybos įmonių galios panaudojimą ir užtikrinti tiekėjų ir didelę rinkos galią turinčių mažmeninės prekybos įmonių interesų pusiausvyrą, yra pasiektas.

(44) Pažymėtina, kad 2015 m. buvo nustatyta, jog viena MPĮ pažeidė Įstatymą. Tačiau, kaip matyti iš aukščiau pateiktų tiekėjų atsakymų dėl MPĮNVDĮ įgyvendinimo, 73 proc. atsakiusiųjų (58 iš 80 atsakiusiųjų) tiekėjų nurodė, kad jų padėtis nepasikeitė. Tuo tarpu 16 procentų tiekėjų padėtis pagerėjo (13 iš 80 atsakiusiųjų): sutarčių nuostatos tapo skaidresnės; nėra papildomų neplanuotų išlaidų; MPĮ nedidina įvairių mokesčių ir nuolaidų; vyrauja tvirtesnės tiekėjų derybinės pozicijos; didesnis prekių asortimentas. 5 proc. tiekėjų padėties negalėjo įvertinti, o 6 proc. – nepateikė nuomonės.

(45) Be to, atkreiptinas dėmesys, jog MPĮNVDĮ projekto aiškinamajame rašte¹⁴ buvo teigiama, kad įgyvendinus Įstatymą dėl palankesnių verslo sąlygų tiekėjai galėtų daugiau lėšų skirti investicijoms, naujų produktų kūrimui ir inovacijoms, taip pat būtų sudarytos galimybės didinti

¹³ Buvo ir kitų tiekėjų, pateikusių tokį patį siūlymą.

¹⁴ Prieiga per: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=352204&p_query=&p_tr2=2.

bendrą šalies perdirbamosios pramonės konkurencingumą. Kaip minėta pažymos (30) pastraipoje, vienas respondentas, be kita ko, daro prielaidą, kad dėl MPĮNVDI įgyvendinimo, vykdomos stebėsenos tiesiogiai gavo pajamų. Vis dėlto, kaip minėta (23) pastraipoje, tik vieno tiekėjo nuomone, dėl nuolaidų didinimo mažėjo jo pelnas ir pastarasis turėjo atsisakyti inovacijų. Tačiau konkrečių duomenų apie tai, kaip sumažėjo pelnas ir, kokių inovacijų turėjo atsisakyti, tiekėjas nenurodė.

IV. Neigiamos Mažmeninės prekybos įmonių nesąžiningų veiksmų draudimo įstatymo įgyvendinimo pasekmės

(46) Mažmeninės prekybos įmonių nesąžiningų veiksmų draudimo įstatymo projekto aiškinamajame rašte nurodyta, kad įgyvendinus Įstatymą galėtų atsirasti tokios galimos neigiamos pasekmės:

(a) didelę rinkos galią turinčios mažmeninės prekybos įmonės, siekdamos mažinti savo išlaidas prekių reklamai bei pardavimų skatinimui, gali mažinti tiekėjų skaičių ir sudaryti prekių tiekimo sutartis tik su stambiais, vartotojui jau gerai žinomais, tiekėjais, o tai gali sukurti palankias sąlygas nepagrįstai dominuoti rinkoje didiesiems tiekėjams, taip pat gali sumažėti parduodamų prekių asortimentas bei padidėti importuotų prekių lyginamasis svoris;

(b) galimas nežymus kainų augimas.

(47) Tiekėjai bei didelę rinkos galią turinčios mažmeninės prekybos įmonės nenurodė, kad dėl MPĮNVDI įsigaliojimo buvo nutraukta didmeninio prekių tiekimo sutartis bent su vienu tiekėju (respondentų teigimu, didmeninio prekių tiekimo sutartys nutrauktos ar nepratęstos buvo dėl kitų priežasčių, nesusijusių su MPĮNVDI įsigaliojimu).

(48) Taip pat, remiantis nurodytais duomenimis, negalima teigti, kad kurių nors produktų kainų didėjimui turėjo įtakos MPĮNVDI įgyvendinimas. Tiekėjai bei mažmeninės prekybos įmonės atsakymuose į Konkurencijos tarybos paklausimus iš esmės nenurodė jokių naujų aplinkybių, jog dėl MPĮNVDI įgyvendinimo patyrė nuostolių, kurie galėtų didinti tiekiamų produktų kainas. Nors, anot vieno iš tiekėjų, apyvartos ir logistikos nuolaidos didina galutinę prekės kainą, tačiau vienareikšmiškai manyti, kad tokioms aplinkybėms turėjo įtakos Įstatymo įgyvendinimas, nėra pagrindo.

(49) Kaip minėta aukščiau, nė vienas respondentas šiais metais nenurodė, kad jo, kaip tiekėjo, padėtis dėl MPĮNVDI įgyvendinimo pablogėjo (palyginimui, 2011 m. apklausoje dalyvavę 2 respondentai buvo nurodę, kad jų padėtis pablogėjo).

V. Įstatymo keitimo iniciatyvos

(50) Kaip minėta (37)-(40) pastraipose, tiekėjai, o taip pat ir MPĮ teikė įvairius Įstatymo keitimo siūlymus, tarp kurių – sąvokų ir draudžiamų atlikti veiksmų formuluočių tikslinimas. Tačiau minėti respondentai nurodė deklaratyvaus pobūdžio nuomonę nepateikdami konkrečių pasiūlymų, kaip pastarieji supranta minėtas sąvokas ir, kaip jos turėtų būti tikslinamos. Atsižvelgus į tai, nėra pakankamo pagrindo svarstyti klausimą dėl šiuo metu MPĮNVDI naudojamų sąvokų keitimo.

(51) Be to, kai kurie tiekėjai siūlo Įstatymu reguliuoti MPĮ naudai mokamas įmokas ir suteikiamas nuolaidas. Pastebėtina, kad tiekėjai pateikdami tokius siūlymus nepagrindė minėtų įmokų ir nuolaidų uždraudimo būtinybės. Svarbu pažymėti, kad tarp tiekėjų ir mažmeninės prekybos įmonių yra susiklostę sutartiniai ūkio subjektų santykiai. Iš esmės sutarties šalys nėra pavaldžios viena kitai, jos savo nuožiūra nustato savo teises ir pareigas. Be to, kaip nurodė kai kurios mažmeninės prekybos įmonės, dalis tiekėjų gali turėti ir stiprias derybines pozicijas. Todėl reikėtų vengti tokius santykius sureguliuoti per daug detalai ir griežtai. Kita vertus, ūkinės veiklos reguliavimas, ypač jei tai susiję su kainų reguliavimu, gali sumažinti ūkio subjektų tarpusavio konkurenciją bei paskatas veikti efektyviai. Be to, siekiant ginti tiekėjų interesus, vis dėlto reikėtų atsižvelgti į tai, kad Įstatymu siekiama užtikrinti tiekėjų ir mažmeninės prekybos įmonių interesų

pusiausvyrą.

(52) Tuo tarpu vertinant vieno tiekėjo pastebėjimą, jog netikslinga Įstatymo stebėseną daryti kasmet, o taip pat ir MPĮ pastabą dėl nepatogaus stebėsenos laikotarpio, pažymėtina, kad 2015 m. gruodžio 17 d. Lietuvos Respublikos Seime buvo priimta nauja Mažmeninės prekybos įmonių nesąžiningų veiksmų draudimo įstatymo redakcija¹⁵. Pastarojoje, atsižvelgus dar į stebėsenos pažymėjimą, teiktoje 2014 m.¹⁶, pateiktus Konkurencijos tarybos siūlymus, įtvirtinta, kad MPĮNVDI stebėseną atliekama ir pažyma teikiama už dvejus metus. Be to, pažyma teikiama iki atitinkamų metų birželio 1 d. (ankstesnėje MPĮNVDI redakcijoje – iki kovo 1 d.). Taigi, atsižvelgus į šiuos įsigaliosiančius pakeitimus, minėti tiekėjo ir MPĮ pastebėjimai šiuo metu nėra aktualūs.

(53) Naujoje įstatymo redakcijoje numatytos ir kitos naujovės, aktualios tiek didiesiems prekybos tinklams, tiek maisto prekių ir gėrimų tiekėjams. Pastarojoje įtvirtinami tokie esminiai pakeitimai:

(54) Pirma, MPĮNVDI netaikomas didelę rinkos galią turinčių MPĮ ir tiekėjų, kurių bendrosios pajamos paskutiniiais finansiniais metais yra didesnės nei 40 mln. eurų, santykiams.

(55) Antra, labai svarbu, kad naujoje Įstatymo redakcijoje, atsižvelgus į 2014 m. stebėsenos pažymėjimą pateiktą Konkurencijos tarybos pasiūlymą¹⁷, maisto prekių ir gėrimų tiekėjai įgyja teisę pateikti Konkurencijos tarybai skundą dėl nesąžiningų didžiųjų prekybos tinklų veiksmų ir prašyti neatskleisti besikreipusiojo tapatybės. Tai leis tiekėjams užsitikrinti, kad jų asmens tapatybė nebus atskleista MPĮ, dėl kurio veiksmų yra skundžiamasi. Taip pat, kaip ir buvo minėta 2014 m. pažymėjime¹⁸, tiekėjų užslaptinimas sudarys geresnes paskatas pastariesiems atskleisti galimus Įstatymo pažeidimus.

(56) Trečia, Konkurencijos tarybos iniciatyva¹⁹ papildytas MPĮNVDI 3 straipsnio 1 dalies 5 punktas. Įsigaliojus naujai MPĮNVDI redakcijai MPĮ bus draudžiama sieti ne tik joms tiekiamų prekių kainas, bet ir tiekimo sąlygas su tiekėjo taikomomis prekių kainomis ir tiekimo sąlygomis tretiesiems asmenims. Dėl šios nuostatos, tikėtina, tiekėjai, atsižvelgdami į rinkos sąlygas, galės lanksčiau organizuoti prekių gamybą ar tiekimą ir nebus ribojama jų galimybė keisti prekių asortimentą ir kainą. MPĮ tiekėjams bus suteikta galimybė efektyviai planuoti savo veiklą, nepatiriant nuostolių.

(57) Ketvirta, MPĮNVDI 3 straipsnis papildytas nauja 2 dalimi, kuria remiantis, didiesiems prekybos tinklams bus draudžiama sutartyje nustačius tiekėjui fiksuota pinigų suma išreikštą komercinę nuolaidą, nesusietą su prekių pardavimu, kokybe, logistika, prekių pardavimo skatinimu ar kitomis prekių pirkimo ir pardavimo sąlygomis, ir pareikalavus priimti neparduotas maisto prekes (kurių nedraudžiama grąžinti), už kurias buvo gauta fiksuota pinigų suma išreikšta komercinė nuolaida, atsisakyti grąžinti tiekėjui šioms grąžintoms maisto prekėms proporcingai tenkančios fiksuota pinigų suma išreikštos komercinės nuolaidos dalį.

(58) Atsižvelgus į tai, kad nauja Įstatymo redakcija įsigalios nuo 2016 m. gegužės 1 d., be to, per vykdytos stebėsenos laikotarpį (2015 m.) nebuvo nustatyta naujų aplinkybių, turinčių įtakos poreikiui daryti Įstatymo pakeitimus, darytina išvada, kad šiuo metu tobulinti Įstatymo nuostatas būtinybės nėra.

¹⁵ Prieiga per: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/d8d3abd0aee611e5b12fbb7dc920ee2c>.

¹⁶ Konkurencijos tarybos 2014 m. vasario 28 d. pažymos Nr. 7D-1, 82 pastraipa, prieiga per: http://kt.gov.lt/mp/pazymos/pazyma_2014-03-03.pdf.

¹⁷ Konkurencijos tarybos 2014 m. vasario 28 d. pažymos Nr. 7D-1, 81 pastraipa, prieiga per: http://kt.gov.lt/mp/pazymos/pazyma_2014-03-03.pdf.

¹⁸ Konkurencijos tarybos 2014 m. vasario 28 d. pažymos Nr. 7D-1, 72 pastraipa, prieiga per: http://kt.gov.lt/mp/pazymos/pazyma_2014-03-03.pdf.

¹⁹ Konkurencijos tarybos 2014 m. vasario 28 d. pažymos Nr. 7D-1, 67-68 pastraipos, prieiga per: http://kt.gov.lt/mp/pazymos/pazyma_2014-03-03.pdf.

VI. Išvados

(59) Apibendrinus mažmeninės prekybos įmonių pateiktus duomenis matyti, kad, kaip pažymėjo MPI, MPĮNVDĮ įgyvendinimas turėjo neigiamos įtakos tiek MPI, tiek vartotojams²⁰. Vis dėlto, kaip jau buvo minėta (26) pastraipoje, pagrįstų duomenų dėl nurodytos neigiamos įtakos MPI nepateikė.

(60) Tuo tarpu, kai kurių tiekėjų nuomone (16 proc. (13 iš 80 atsakiusių)), jų padėtis po Įstatymo įgyvendinimo pagerėjo. Šie tiekėjai išvėlgė tokius teigiamus MPĮNVDĮ įgyvendinimo pokyčius kaip: aiškesnes ir skaidresnes, MPĮNVDĮ pažeidimų nesąlygojančias sutarčių nuostatas; papildomų neplanuotų išlaidų nebuvimą; MPI veiksmus nedidinant įvairių mokesčių ir nuolaidų, sąlygojančių kainų augimą rinkoje; tvirtesnės tiekėjų derybinės pozicijos vyravimą; didesnę prekių asortimentą; papildomų pajamų gavimą. Didelė dalis tiekėjų, tai yra 73 proc. (58 iš 80 atsakiusių tiekėjų) pasisakė, jog jų padėtis santykiuose su mažmeninės prekybos tinklais dėl Įstatymo įgyvendinimo nepasikeitė.

(61) Įstatymo stebėsenos laikotarpiu (per 2015 m.) buvo atliktas tyrimas dėl MPĮNVDĮ nuostatų pažeidimo. Konkurencijos taryba pripažino, jog UAB „RIMI LIETUVA“ pažeidė Įstatymo 3 straipsnio 1 dalies 8 punktą, nes UAB „RIMI LIETUVA“ į sutartis su tiekėjais įtraukė nuostatas, kurios neteisėtai įpareigojo įmones iš anksto paskirti ir iki metų pabaigos sumokėti pardavimo skatinimo biudžetą, atlyginti už prekių pardavimo skatinimą, o mažmeninės prekybos įmonei suteikė teisę savo nuožiūra perskirstyti pardavimo skatinimo biudžetą bei reikalauti mokėti ankstesnių metų dydžio biudžetą nesutarus dėl naujų sąlygų.

(62) Pažymėtina, kad, nuo 2016 m. gegužės 1 d. įsigalios nauja Mažmeninės prekybos įmonių nesąžiningų veiksmų draudimo įstatymo redakcija, kurios, (52) ir (55)-(56) pastraipose nurodytus, pakeitimus sąlygojo Konkurencijos tarybos 2014 m. stebėsenos pažymoje pateikti siūlymai. Per vykdytos stebėsenos laikotarpį (2015 m.) įvertinus respondentų pateiktą poziciją, nebuvo nustatyta naujų aplinkybių, kurios sąlygotų poreikį peržiūrėti ar papildyti MPĮNVDĮ nuostatas, šiuo metu tobulinti Įstatymo būtinybės nėra.

Pirmininkas

Šarūnas Keserauskas

²⁰ MPI nurodymu: dėl didelių tiekėjų turimos galios; dėl galimybės operatyviai reaguoti į rinkos pasikeitimus; dėl neaiškių MPĮNVDĮ reikalavimų.